

ELTE Tehetséggondozási Tanács
Multidiszciplináris Kutatócsoportok Program

Környezeti kihívások, társadalmi válaszok – környezettörténeti kutatások és azok oktatási lehetőségei

Kutatási beszámoló (2017. december)

A környezettörténet, természettörténelem vagy történeti ökológia (*environmental history*) az elmúlt fél évszázadban igen fontos kutatási területté nőtte ki magát főként az angolszász tudományosságban. Alapvetően két eltérő kérdésfeltevéssel foglalkoznak a területtel foglalkozó kutatók. Részben arra keresik a válaszokat – elsősorban a természettudomány területén tevékenykedő szakemberek –, hogy milyen léptékű változások játszódtak le, s ezek háttérében milyen folyamatok húzódnak meg, mások viszont – elsősorban a bölcsészet- és társadalomtudományok képviselői – azt vizsgálják, hogy e változásokat hogyan érzékelték a múltbéli társadalmak, s az egyes természeti kihívásokra milyen válaszokat adtak az egyes társadalmi csoportok. Kutatásunk célja az volt, hogy bizonyos esettanulmányok segítségével feldolgozzuk, hogy a különböző időszakok társadalmi miként reagáltak ezen kihívásokra, milyen gazdasági, társadalmi, politikai megoldásokkal találkozhatunk az egyes környezeti krízishelyzetek kezelésében.

Mint az 2015-ben elkészített pályázatunkban is jeleztük, kutatásunknak két alapvető célja volt, részben konkrét szaktanulmányok készítése, részben azokhoz kapcsolódva szakmódszertani tanulmányok készítése, lehetőség szerint óravázlatokkal segítve elő a környezeti kérdések oktatását középiskolai történelem és földrajz órák keretében. Ennek a gondolatnak a mentén kezdtük meg a munkát 2015 őszén. A kutatócsoport tagjai, Mohay Borbála, Simonkay Márton és Segyevy Dániel külön-külön megbeszélte területekre fognak fókuszáltak munkájuk során, témavezetőként a feladatom ezen munkák lehetőségeihez méretni segítése volt.

Mohay Borbála feladata kutatócsoportunk működése során elsősorban az oktatásmódszertani kérdések tárgyalása volt. Borbála 2016. február 1-től egy éven keresztül a budapesti Szilágyi Erzsébet Gimnázium tanára volt, amely sokban hozzájárult ahhoz, hogy az általunk összeállított óravázlatok, oktatási segédanyagok gyakorlati felhasználhatóságát teszteljük egy-egy középiskolai óra keretében. 2016 tavaszán tartott több környezettörténeti fókuszú órát tartott Borbála a

gimnáziumban, s ezek közül egynek az óratervét mintaszerűen ki is dolgozta. Környezeti kérdéseket érintő órái közül a legfontosabb, egy 10. osztálynak tartott órája, amely a kora újkori Kárpát-medencei környezeti átalakulásokkal foglalkozott. Ennek tervezésében, megfigyelésében és értékelésében magam is részt vettem, és ennek tapasztalatait igyekeztük felhasználni a továbbiakban.

Borbála a környezettörténet oktatási kérdésein túl azzal foglalkozott, hogy a kora újkortól kezdve egyre nagyobb számban épülő kertek milyen eszmei háttér mentén kerültek kialakítására, és milyen természeti környezetbe történő beavatkozásokat igényeltek. Borbála részben ezen kutatási érdeklődését egy doktori jelentkezéssé bővítette, és 2017 őszétől az ELTE BTK Irodalomtudományi Doktori Iskolájának hallgatója lett.

Simonkay Márton a kutatócsoport működése idején a diplomát követően megkezdte doktori tanulmányait. 2017 őszétől az ELTE BTK Történelemtudományok Doktori iskolájának hallgatója, s készülő dolgozata szerves folytatása lesz a korábbi környezettörténet témájú munkáinak. Mártonnal közösen elkezdünk foglalkozni egy a környezettörténet szempontjából szinte egészében kiaknázatlan, ám a politikai vonatkozásai miatt igen jól ismert esettel, a Bős-nagymarosi vízlépcsősor környezettörténetével. Miközben tucatszámú jogi, politikai feldolgozása született a témának, a történeti környezetkutatás szempontjából ezen eset eddig nem került a kutatás keresttüzébe. Ez annál is inkább meglepő lehet, hogy a gátépítésekkel kapcsolatos problémák az elmúlt két-három évtizedben a környezettörténetben az egyik legtöbbet tárgyalt terület volt. A különböző érintett szereplők igen eltérő érvrendszerrel dolgoznak, amelyek igen jól nyomon követhetők a 20. század második felének sajtóanyagain. Ehhez főként a Budapesten működő Vera & Donald Blinken Open Society Archives bizonyos tekintettük át. Ezen túl a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárának kisebb egységeit tekintettük át, amelyek vizsgálatát ugyanakkor csak 2017 őszén tudtuk megkezdeni a levéltár költözésének okán. Ezen munka megírása jelenleg is zajlik, az ebből készülő angol nyelvű tanulmányt 2018 folyamán fogjuk elküldeni a *Journal of Historical Geography* című elismert szaklapnak.

Márton ezen felül egy hosszabb tanulmány keretében foglalkozott a kora újkori környezetátalakítások egyik legkirívóbb példájával, amely igen jól illeszkedett projektünk fő célkitűzéseibe, a környezeti kihívásokra adott társadalmi válaszok problémájába. A kis jégkorszak ezáltal egyik leginkább érintett terület a Brit-sziget volt. A gabonatermés a szigeteken ennek megfelelően a kora újkorban sokkal nagyobb szélsőségek között mozgott, mint a megelőző századokban. Ennek, és a Márton által elemezett politikai és gazdasági folyamatoknak a következményeként az angol gazdaság alapvető változáson ment keresztül. A *bekerítéseknek* nevezett folyamat jelentős népességet szabadított fel az angol vidéken, megteremtve ezzel az ipari

forradalom munkaerőbázisát. Ezen folyamat az egyik legtipikusabb példája a környezeti kihívásokra adott társadalmi válaszok azon körének, amelyek jelentős gazdasági hasznot eredményeztek az adott helyzetben.

Segyevy Dániel az elmúlt két évben szintén igen jelentékeny publikációs tevékenységet mutatott fel. Az ELTE geográfus mesterszak elvégzését követően egy évig a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtárában dolgozott, s elsősorban a térképtörténeti kérdések foglalkoztatták. Ezt követően Dániel is megkezdte doktori tanulmányait a Lipcsei Egyetem Regionális Földrajzi Doktori Iskolájába. Az érdeklődése a 19-20. század fordulójának etnikai földrajza és a földrajztudomány és a nemzetépítés közötti kapcsolat kérdése. Ennek megfelelően a kutatása során a térképtörténeti publikációi mellett a környezeti események iránti 19. századi érdeklődést és ennek folyományaként a földtudomány intézményesülését vizsgálja részben korabeli földrajztudósok hagyatéka, részben korabeli tudományos publikációk fényében.

Az ELTE Kutatócsoporti Ösztöndíj elnyerésekor azt reméltük, hogy sikerülhet jól működő hallgatói-oktatói kapcsolatrendszer kialakítani a különböző tudományterületek művelői között. Az ehhez szükséges humán háttér biztosítása természetesen a kutatócsoport vezetőjének egyedüli felelőssége volt. Azt remélem, hogy ezt a lehetőségeimhez mérten a lehető legjobban igyekeztem ellátni. Ugyanakkor a pályázat során vállalt feladatok elvégzéséhez nemcsak humán, hanem tárgyi infrastruktúrára is szükség volt. Ezek ugyanakkor nem álltak a kutatócsoport rendelkezésére a két éves ösztöndíj időszakból, több mint egy évben. Ez jelentékenyen lassította a munkánkat. Ennek ellenére azt hiszem, hogy mindhárom igen tehetséges hallgató jelentékeny publikációkat mutathat fel a Tehetséggondozási Tanács által nyújtott lehetőségek révén.

A következőkben az egyes elkészült és megjelenés előtt álló hallgatói munkákat, konferencia-előadásokat soroljuk fel azok összefoglalásával együtt.

Mohay Borbála

Publikációk

- **Környezeti tartalmak a történelem középiskolai oktatásában. In: *A diszciplínák tanítása – a tanítás diszciplínái.* Szerk.: Károly Krisztina – Homonnay Zoltán. Budapest: ELTE Tanárképző Központ, 2016. 76-93.**

A környezettudatosság és a fenntarthatóságra való nevelés tartalmi és módszertani hátterét a különféle pedagógiai irányzatok szintén egyre inkább kidolgozzák – a középiskolai történelemoktatás azonban átfogóan még nem integrálta e szemléletet. Holott a történelem tantárgy keretén belül számos lehetőség kínálkozik a környezeti tartalmak megragadására: az ember természet-használó és természetformáló szerepe, valamint a természeti környezet emberi életet, gondolkodást, történelmi eseményeket, rendszereket meghatározó volta egyaránt megjelenik a tantárgy tartalmi elemei között. Ezen összefüggések minden egyes korszak és terület történelme kapcsán előtűnnek, tematikus kategória szerint pedig leggyakrabban a gazdaság- és hadtörténeti vonatkozású részeknél bukkannak fel. Természetesen figyelemmel kell lennünk a különböző kiadású és szerzőségű tankönyvek eltérő szemléletmódjára, illetve a tankönyvekben szereplő, bevett környezettörténeti témákon felül bevonhatunk egyéb érdekes összefüggéseket is. Összességében azonban nem szükségesek radikális változtatások, újítások a környezeti tartalmak történelemoktatásba való eredményes integrációjához. Apró szemléletváltással kísért odafigyelés, tudatosítás elegendő ahhoz, hogy kialakítsunk a tanulóknak egy árnyalt képet ember és környezete történelmi kapcsolatáról – segítve ezzel a jelen problémái felé való érzékenyebb hozzáállást is.

- A táj és a környezet változásai a török kori Magyarországon. Tanóra.
<http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/> 2017. 3-4. szám. (A megjelenés várható időpontja: 2018. január)

A természeti környezet szerepe a történelmi folyamatok kapcsán – és ebből kifolyólag a történelemórákon – számos esetben felmerülhet. A fenntarthatósági szempontok hangsúlyozására és a komplex történelmi látásmód kialakítására egyaránt alkalmas témák közül egyet, a török kori tájváltozások összefüggéseit dolgozom ki részletesen. A tanórai keretek között, gimnáziumi évfolyamban elképzelt és megvalósított foglalkozás tartalmilag két fő folyamat, a pusztásodás és a vízrendezés elhanyagolásának problémája köré szerveződik. Módszertanilag frontális, páros- és csoportmunkára, megbeszélésre, vitára egyaránt sok kerül. A tanulók a témába való mélyebb betekintés során szembesülnek a forrásértelmezés különböző lehetőségeivel, illetve az eltérő történészi álláspontokkal – így megismerkedhetnek a történettudomány tanórákon egyébként fel nem merülő sajátosságaival is.

Konferencia-előadások

- 2017. szeptember 1. *Érzelmek a kertben. Érzelmek története: a Hajnal István Kör konferenciája.* Gyöngyös

A korabeli angolkertekben a melankólia és a csendes magány érzése ugyanúgy megélhetőek voltak, mint a társaság öröme, az élénk vidámság, vagy a látvány felett érzett elragadtatott csodálat. Ezek az érzelmek egyszerre illeszkednek a kor érzékeny kultúrájába (a szentimentalizmus kifejezés immár meghaladott), illetve a természeti környezet által előidézett sokrétű érzelmvilág évszázados hagyományába. Négy felvilágosodás-korabeli magyar folyóiratból (Magyar Museum, Mindenés Gyűjtemény, Uránia, Sokféle) karakteresen kitűnnek általános kertbeli érzelmek (pl. szerelem, szomorúság), és specifikusan a felvilágosodás eszmeiségét jelző kulcsfogalmihoz kapcsolódó érzelmek. Ez utóbbiak ráadásul megfeleltethetők az érzékenység Debreczeni Attila által feltárt kategóriáinak, és a „gyönyörűség” terminus egyes jelentéseinek is. E fogalom meghatározó szerepe egyrészt mutatja, hogy a releváns források szerzői egyfajta „érzelmi közösségként” vizsgálhatók, másrészt rávilágít, hogy az angolkert eszmeiségének legfontosabb elemei korábban megjelentek a hazai művelt rétegek köztudatában, mint az angolkertek.

2017. november 14. *Az Orczy-kert funkciói a megalakulását követő évtizedekben.* Város – liget – köztér – szórakozás. VI. Magyar Várostartörténeti Konferencia. Budapest Főváros Levéltára.

A közkertek létrejöttének kezdetén, a 18. század végén nagy – még ha nem is kizárólagos – jelentőséggel bírt az Orczy-kert megnyitása. Már a megépítést követő évtizedekben „használta”, igénybe vette a város lakossága. De mit is jelentett a 19. század első évtizedeiben egy „kellemes sétahely”? Kik, mikor és milyen céllal töltötték ott idejüket? Előadásomban az Orczy-kert használatának két irányára térek ki. Egyrészt a magányos elmélkedés, elvonulás lehetősége tűnik ki a forrásokból, ami összefonódik a kert mint művészeti alkotás élvezetével, és ilyen módon a csiszoltság, pallérozódás felvilágosodás-kori eszméivel. Az 1820-as évekig a kerthasználat ezen irányát hangsúlyozzák a források, az 1820-as évektől viszont egyre nagyobb szerepet kap a társasági élet, a szórakozás, mulatás. A „Publicum” gyakran látogatta a kertet, főként a nyári időszakban. Különösen érdekes ez a jelenség a társadalmi térhasználat, a nyilvánosság intézményesülésének 19. század második felére tehető kialakulását megelőző időszakban. Kutatásomban elsősorban korabeli kertleírásokra (Petri 1797; Bernakovits 1799; Kazinczy 1812) és városismertetésekre (Leyrer 1803; Schams 1821; Tomala 1827) támaszkodom.

Egyéb

2017. november 18. szombat: Beszélgetés a Civil Rádióban az Orczy-kert kezdeti történetéről (Reggeli műsor)

7 perces ismeretterjesztő beszélgetés a Város – liget – köztér – szórakozás c. konferencia előadására építve.

Simonkay Márton

Publikációk

- Magyar földszeretet az „oláh tengerben”: narratívák Fodor Ferenc Elnemsodort falujában. In: *Tempus Adest. Tanulmányok az Eötvös Collegium 30 éve alapított Történész Műhelye tiszteletére.* Szerk.: Isó Gergely – Kovács Dóra. Budapest: Mika Sándor Egyesület, 2015. 229–242.

Minden társadalomtudományi munka magában foglalja az író számára a megírás idején fontos politikai nézeteket, szociális hátteret. A szerző saját belső meggyőződése, céljai mentén reflektál környezetére: egyfajta görbe tükröt állít a befogadó elé, akár konkrét állítások, akár a narratíva szintjén. Fodor Ferenc *Az elnemsodort falu* (1931/1942) című munkája alkalmas arra, hogy bemutassa a konzervatív gondolkodású Fodor Teleki Pál segítőtje volt, ott mellette volt a cserkészmozgalomban, az Eötvös Collegiumban, Trianon megrengette világát. Fodor szívügye volt a magyar falu. Habár felfogására Szabó Dezső is hatást gyakorolt, néhány tanítványa pedig kifejezetten a népi mozgalomhoz vonzódott, számára azonban a tudományosság és a revízió gondolata a sürgős megoldásra váró szociális problémák fölött állt. „Elnemsodort” szülőföldje, a Bihar megyei szórványmagyar Tenke és Bélfenyér ebbe a programba illeszkedtek bele. Munkájának bőséges apparátusa a helytörténet, a néprajz és a földrajz számára egyaránt értéket hordoz. Többek között arra keressük a választ, hogy két világháború közötti konzervatív gondolkodásnak bizonyos korlátai, az etnikum vagy a társadalom narratívája lesz a fontosabb Fodor számára?

- Feladatok az „Élet a kertben” témakör feldolgozásához. In: *Jó gyakorlatok: módszerleírások a gyakorlatból. A természetismeret tanítása.* Szerk. MAKÁDI Mariann. 2015. Online publikáció: http://geogo.elte.hu/images/Elet_a_kertben.pdf

Ez az ötödik osztályosok számára készült feladatgyűjtemény a természetismeret tantárgy tanításához kínál segédletet, széles körű tanulói kompetencia-fejlesztési lehetőségekkel, eszközhasználattal és tanulói munkáltatással. Elsődleges célja az új ismeretek elsajátítása, az alsó tagozaton tanultakhoz való integrálása mellett a pozitív attitűd kialakítása természettudományok felé.

- Búza vagy bárány? A bekerítések és a kora újkori angol táj átalakulása. In: *Index. Tanulmányok a Mika Sándor Emléközléséről 2012.* Szerk. Simonkay Márton. Mika Sándor Egyesület, Budapest. 119–144. Online dokumentum: <http://www.mikaegylet.hu/files/2015/04/tempusadest.pdf>

„Semmiel sem tudnám a mi gazdag pénzsákjainkat oly találóan összehasonlítani, mint a czápával: mint játszik, hempelyeg, maga előtt hajtva nyomorú prédáját, míg végre lenyeli valamennyit egy falatra. Ily czápák, hallom, a szárazon is vannak, kik addig tátognak, míg az egész községet templomostúl, tornyostúl, harangostúl, mindenestül el nem nyelik.” Shakespeare egyik alakjából, egy szegény halászból törtek fel ezek a nehéz gondolatok. A nagy drámaíró érzékeny volt korának társadalmi problémáira, így a bekerítések Angliája is terítékre került műveiben. A tanulmányban ezt, vagyis a kora újkori angol földhasználat átalakulását követjük nyomon.

Milyen gazdasági–társadalmi folyamatok, mozzanatok játszódtak le ekkor, ezekről hogyan gondolkodtak a kortársak? A korszak egyik arca volt a nyomor: az elűzött földművelők csavargóvá válása, a megjelenő városi munkásság éhletes körülményei. A korai kapitalizmus azonban fényes karriereket is felmutatott: ekkor ívelt a magasba Diana hercegnő és Sir Winston Churchill őseinek, a Spencereknek pályája. Történetük egy kis kaleidoszkópot nyújt a korszak jellegzetességeiről és problémáiról.

Levéltár-pedagógia ma és holnap. *Levéltári Szemle* 67 (2017: 3.) [megjelenés alatt]

A rendszerváltás pangása után a XXI. század elején kezdik – nemzetközi párhuzamok mentén – felismerni a levéltárak, hogy társadalmi elfogadottságuk alapvető eszköze, ha nyitnak a szélesebb környezetük felé, többek között a levéltár-pedagógia fiatal, de fontos tudománya révén. A tanulmányban kísérletet teszünk először is a levéltár-pedagógia mint tudomány meghatározására, majd hazai múltját, külföldi és hazai jó

gyakorlatait, valamint a levéltárak előtt álló feladatokat vesszük sorra egy SWOT-analízis révén.

- **Levéltár és iskola a Kádár-korban.** In: *Arma. Tanulmányok a Colloquium Officiale III konferenciáról.* Szerk.: Kiss Alpár. [megjelenés alatt]

Lásd alább az azonos című konferencia-előadásnál!

- **A zombori ördögűző. Egy 18. századi ferences mentalitása [The Exorcist of Zombor. The Mentality of an Eighteenth-Ceuntury Franciscan Monk].** (Vallásantropológiai tanulmányok Közép-Kelet-Európából 3.) By Dániel Bárth. Budapest: Balassi, 2016. 316 pp. [könyvismertetés] *Hungarian Historical Review* 6 (2017): 686–690.

- **Első mindenek közül.** Arató György – Nemes Gábor – Vajk Ádám szerk.: *Primus inter omnes. Tanulmányok Bedy Vince születésének 150. évfordulójára.* (A Győri Egyházmegyei Levéltár Kiadványai. Források, feldolgozások 25.) Győr, 2016. 869 p. [könyvismertetés] *Aetas* [megjelenés alatt]

Konferencia-előadások:

***Levéltár és iskola a Kádár-korban* (Arma – Colloquium Officiale III, Budapest, 2016. március 31.). Budapest**

Diktatúrában különösen igaz, hogy az állam által fenntartott intézmények egyben a hatalom kiszolgálói. Nem volt ez másképp az 1956 utáni magyarországi kommunista rendszer, a Kádár-kor idején sem, ahol a közgyűjteményeknek – így a levéltáraknak is – különböző módon, de meg kellett felelniük a helyi és országos politika elvárásainak. Ennek egyik „áldozata” volt a közművelődési szerepkör, amelynek révén középiskolai diákokat is fogadtak a levéltárak. Kezdetben a propaganda, később a helytörténet volt e kapcsolat hívószava. Hiába nőtt azonban az 1970-es években többszörösére a levéltári látogatók száma, ennek a levéltárosok nem látták igazi előnyét: sokan úgy érezték, kutató- és leltározó munkájuktól vonják el őket, miközben az államtól ennek kapcsán nem kaptak plusz támogatást.

Segyevy Dániel

Publikációk (válogatás)

- Térképművek Trianon árnyékában – Magyarország néprajzi térképe (1918). Budapest: KSH Könyvtár, 2016. 235 p.

A kötet a valaha készült egyik legnagyobb méretű és legrészletesebb, Magyarországot ábrázoló anyanyelvi térképet mutatja be, amelyet – társaival együtt – levéltári kutatások nyomán nemrégiben azonosított a szerző. Magyarország néprajzi térképe a magyar térképtörténet egyik kiemelkedő alkotása; az első térkép, amely már egyértelműen az első világháborút lezáró béketárgyalásokra készült Teleki Pál javaslatára, 1918 őszén. A következő évtizedekben talán a közismertebb vörös térképnél is jelentősebb módszertani hatást fejtett ki mind itthon, mind külföldön. Az olvasó a könyvet lapozgatva végigkövetheti ezt a szerteágazó hatástörténetet, bepillantást kapva a sokszor egymást tagadó korabeli nemzeti érvrendszerek mögött húzódó szövevényes nemzetközi tudományos háló rendkívül tanulságos működési mechanizmusai.

- „Segítse az érdeemes fáradozókat „istenük””: a magas valutájú szokol!” egy sosem volt obszervatórium nemzeti interpretációinak színeváltozása. Online dokumentum: http://pangea.blog.hu/2017/07/02/egy_sosem_volt_obszervatorium_es_a_nemzeti_reputacio

A Magas-Tátrába tervezett hegyvidéki meteorológiai obszervatórium több évtizeden át vajúdo tervezete a magyar tudománytörténet egyik tengeri kígyója. A Magyar Földrajzi Társaság már a századelő óta gyűjtött egy, a Magas-Tátra Nagyszalóki-csúcsán (*Slavkovský štít*, 2452 m) felállítandó meteorológiai obszervatóriumra. A tervezett Bolyai Obszervatórium végül nem készült el, a Magas-Tátra egykori magyar részei Csehszlovákiához (és Lengyelországhoz) kerültek az első világháború után.

Az obszervatórium a korszakban a szűkebben vett természettudományi értékén túl egyfajta szimbolikus, nemzeti értékkel is bírt a hazai tudományos közélet résztvevői számára. Az obszervatórium tehát ilyen értelemben túlmutatott volna önnön tudományos jelentőségén, hiszen azt sugallta (volna) a kor emberének, hogy az ember meghódította a természetet, egyszersmind tudományos adatai a legmegbízhatóbb forrásból, az „ország tetejéről”, a Magas-Tátráról, aztán a Horthy-csúcsról származnak.

Korabinszky János és az etnikai térképezés. Online dokumentum: <https://blog.oszk.hu/foldabrosz/szerzo/segyevy-daniel-zoltan>

A korabeli Magyarország etnikai térképezése Korabinszky János Mátyás (1740–1811) munkáival kapott nagyobb lendületet. Első ilyen térképe az 1791-es, Bécsben kiadott *Novissima Regni Hungariae potamographica et telluris productorum tabula. Wasser und Producten Karte des Koenigreichs Ungarn* című munka volt. Ezen a térképen az etnikai viszonyok mellett számos természeti, illetve gazdasági jellemzőt is feltüntettek, így az ásványkincseket, vad- és háziállatokat, illetve haszonnövényeket is jelezte. A rövid írás Korabinszky térképezésének előképeit és az OSZK Térképtárában elérhető általa készített térképekkel foglalkozik.

Térfelfogás és retorika. Krasznai Zoltán: Földrajztudomány, oktatás és propaganda. A nemzeti terület reprezentációja a két világháború közötti Magyarországon (könyvismertetés.). In: Regio, 2014/2. 258–264.

A három hallgató és témavezetőjük részvételével működött kis kutatócsoport az elmúlt két évben több fontos, és korábban nem vizsgált problémakör kidolgozását kezdte meg, amelyek közül többnek az általános- és középiskolai oktatási lehetőségeire is sikerült rámutatni. Ezek fényében nem maradt más, hogy megköszönjük a megítélt támogatást, és kérem az ELTE Tehetséggondozási Tanácsát, hogy fogadja el jelen kutatási beszámolót.

Budapest, 2017. december 30.

dr. Vadas András

egyetemi tanársegéd

ELTE BTK Középkori és Kora
Újkori Egyetemes Történelmi Tanszék